

K OTÁZKE O JEDNOTE A BOJI PROTIKLADŮV AKO VNÚTORNOM OBSAHU VÝVINOVÉHO PROCESU

Objavenie a vypracovanie zákona o jednote a boji protikladov zakladateľmi marxizmu-leninizmu dalo robotníckej triede mocnú ideovú zbraň v boji proti buržoázii.

Už vo svojich prvých prácach, venovaných vypracovaniu nového svetonáhľadu — dialektického a historického materializmu — Marx a Engels spojili otázku o boji protikladov s revolučným bojom robotníckej triedy a obrátili sa k reálnym protirečeniam triedneho boja proletariátu proti buržoázii v kapitalistickej spoločnosti.

Vo svojej geniálnej práci *Kapitál* podal Marx všestrannú analýzu protirečení kapitalistickej spoločnosti a odhalil vznik a vývin základného protirečenia v kapitalizme medzi spoločenským charakterom výroby a súkromnokapitalistickým prisvojovaním. Marx ukázal cestu revolučného riešenia tohto protirečenia, cestu vydobytia diktatúry proletariátu, likvidácie kapitalizmu a budovania komunizmu.

„Odbíja čas kapitalistického súkromného vlastníctva. Vykorisťovateľov vyvlastnia“¹ — taký je Marxov záver o nevyhnutnom zániku kapitalizmu a víťazstve proletariátu.

Vydobytie diktatúry proletariátu znamenalo také rozriešenie protirečení kapitalizmu, ktoré viedlo k prechodu spoločnosti skokom a zvratom (t. j. socialistickou revolúciou) od starého kvalitatívneho stavu k novému kvalitatívnemu stavu, od starej sociálno-ekonomickej formácie — od kapitalizmu — k novej formácii — ku komunizmu.

Marx odhalil v *Kapitáli* boj protikladov vo vnútri kapitalizmu ako vnútorný obsah procesu premeny kvantitatívnych zmien na základné zmeny kvalitatívne prostredníctvom násilnej proletárskej revolúcie.

„Marx a Engels — poukazuje s. Stalin — objavili zákony vývoja kapitalistickej spoločnosti a vedecky dokázali, že vývoj kapitalistickej spoločnosti a triedny boj v tejto spoločnosti musia nevyhnutne viesť k pádu kapitalizmu, k víťazstvu proletariátu, k *diktatúre proletariátu*.“²

Marxisticko-leninská teória triedneho boja demaskuje reformistické táranie o možnosti smieriť protirečenia kapitalizmu a ukazuje nevyhnutnosť ich revolučného prekonania proletárskou socialistickou revolúciou, vydobytím diktatúry proletariátu.

Obdobie imperializmu a proletárskych revolúcií ešte viac vyostriło proti-

¹ K. Marx, *Kapital* I, 1949, 766.

² *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 13.

rečenia kapitalizmu a nastolilo otázky o charaktere protirečenia a formách ich odhalenia a prekonania v nových podmienkach, o antagonistických a neantagonistických, o vnútorných a vonkajších protirečeniach.

Spoločenská prax obdobia imperializmu, proletárskych revolúcií, výstavby socializmu v Sovietskom sväze a tiež ďalší rozvoj vied našly svoje geniálne filozofické zovšeobecnenie v prácach Lenina a Stalina — veľkých majstrov tvorivého marxizmu.

Lenin a Stalin venovali osobitnú pozornosť jednote a boju protikladov ako vnútornému obsahu vývinového procesu.

V. I. Lenin v práci *K otázke dialektiky* (1914) odhalil metafyzické ponímanie evolúcie, odmietajúce vnútorné podnety vo vývine hmoty a boj nového proti starému. Lenin ukázal, že metafyzická metóda vedie nevyhnutne k idealizmu a k uznávaniu boha za prameň a prvú príčinu všetkého pohybu.

Proti metafyzickému ponímaniu evolúcie postavil Lenin marxisticko-leninské ponímanie vývinu ako jednoty a boja protikladov. V. I. Lenin napísal, že táto dialektická koncepcia vývinu poskytuje kľúč k samopohybu všetkého existujúceho, „k zanikaniu starého a k vznikaniu nového“.³

Táto marxisticko-leninská koncepcia vývinu tvorí základ skutočne vedecského pristupovania k štúdiu konkrétnych zjavov a zákonov materiálneho sveta.

Najmä preto definoval J. V. Stalin marxistickú dialektickú metódu ako taký prístup marxisticko-leninskej strany k zjavom prírody a spoločenského života, keď sa tieto zjavy chápu „ako večne sa pohybujúce a meniace a vývin prírody ako výsledok vývinu protirečenia v prírode, ako výsledok vzájomného pôsobenia protikladných síl v prírode“.⁴

Charakterizujúc základné črty marxistickej dialektickej metódy s. Stalin podal klasický, všestranný výklad podstaty zákona o jednote a boji protikladov:

„V protiklade k metafyzike dialektika vychádza z toho, že prírodným predmetom, prírodným javom sú vlastné vnútorné protirečenia, lebo všetky majú svoju zápornú a kladnú stránku, svoju minulosť a budúcnosť, to, čo dožíva, a to, čo sa vyvíja, že boj týchto protikladov, boj medzi starým a novým, medzi odumierajúcim a rodiacim sa, medzi dožívajúcim a vyvíjajúcim sa tvorí vnútorný obsah vývinového procesu, vnútorný obsah premeny kvantitatívnych zmien na kvalitatívne.“⁵

Lenin a Stalin chápu dialektiku ako metódu poznávania a pretvárania skutočnosti, ako metódu praktickej činnosti strany nového typu, boľševickej, marxistickej strany.

³ V. I. Lenin, *Filosofskije tetradj*, Gospolitizdat, 1947, 328.

⁴ *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 107.

⁵ Tamže, 110.

Najmä nerozlučná jednota marxistickej dialektiky a boľševickej politiky charakterizuje výklad všetkých základných črt marxistickej dialektickej metódy v práci J. V. Stalina *O dialektickom a historickom materializme*.

Stalinova definícia zákona o jednote a boji protikladov je v rukách boľševickej strany mocným základom pre revolučné pretváranie skutočnosti a nezdolateľnou ideovou zbraňou v boji proti metafyzike a idealizmu — reakčným metodologickým základom buržoáznej pavedy a protifudovej politiky imperializmu.

Jednotu a boj protikladov poníma s. Stalin ako najvšeobecnejšiu objektívnu zákonitosť vývinu materiálneho sveta, ktorej poznanie pomáha komunistickým stranám uskutočňovať v otázkach triedneho boja zásadnú, proletársku politiku boja s nepriateľmi komunizmu.

*

Marxistická dialektika učí, že vývinové stránky, ktoré sú v protirečení — kladné a záporné, nové a staré, rozvíjajúce sa a odumierajúce — tvoria protiklady, pričom samotný vývinový proces predstavuje jednotu a boj protikladov.

Protirečenia sú vnútorné a vždy zvláštne podľa toho, o aký druh pohybujúcej sa hmoty ide.

Tak napr. atomová fyzika dôkladne preskúmala vnútorné protirečenia atomov. Atomové jadrá majú kladný elektrický náboj, zatiaľ čo periferné elektróny, obiehajúce okolo jadier v atómoch, majú záporný elektrický náboj. Pohyb elektrónov vytvára magnetické pole, ktoré tiež prejavuje roz dvojenie jedného na protikladné póly — severný a južný.

V jadrách ťažkých atomov (napr. uránu) sa priamo javí účinok protikladných síl priťahovania a odpudzovania elementárnych častíc, tvoriacich tieto jadrá.

Najpresnejšími fyzikálnymi pokusmi sa podarilo zistiť, že svetlu i pohybujúcim sa elektrónom prislúchajú vzájomne protirečivé vlastnosti vlny a vlastnosti častíc. Ukázalo sa, napríklad, že svetelné žiarenie je pohyb najmenších čiastočiek svetla, ktoré sa nazývajú fotónami a svetlo sa zároveň šíri podľa zákonov vlnenia.

Buržoázni vedci-metafyzici sa našli v slepej uličke, nevediac vysvetliť tieto fakty. Tak jeden z amerických fyzikov zvolal: „Prvotné elementárne procesy, tvoriace svetlo, nemôžu byť súčasne vlnami i korpuskulami. Čím sú v skutočnosti? Aké kúzla robí s nami príroda, keď sa raz zdajú jednými, raz druhými?“⁶

Buržoázny vedec nestačil pochopiť, že tu nejde o „kúzlo“, ale o objavenie vnútorných protirečení svetelných a elektrických javov.

Iba s pozíciou dialektického materializmu a zásluhou geniálnej práce V. I.

⁶ Millikan, *Elektróny, neutróny, kosmické luče*, 1939, 187.

Lenina *Materialismus a empiriokriticizmus* sa došlo k správne mu zhodnoteniu nových objavov vo fyzike a vyšly navni voč pokusy idealistov protivedecky vyložiť prevrat v predstavách o stavbe hmoty.

Akademik S. I. Vavilov, vychádzajúc zo zistení, podávaných Leninom a Stalinom v ich filozofických dielach, a z faktov nových objavov fyziky, napísal: „Tvrdá antitéza starej fyziky: nesúvislé a súvislé, ... korpuskule a vlny -- sa objavily pred fyzikmi spolu v nezvratnej jednote.“⁷

Súčasná technika dokázala správnosť záverov o vnútornom protirečení svetelných a elektrických zjavov: napr. vlnové vlastnosti elektrónov umožnily zostrojiť elektrónový mikroskop, ktorý umožňuje 100.000-násobné zväčšenie.

Veda odhalila vnútorné protirečenia aj v zjavoch živej prírody, vo svete organizmov.

Protirečivý je proces výmeny látok v bielkovinách, bez ktorého neexistujú zjavy života.

Jeho podstata spočíva v tom, že pre organizmus nevyhnutné látky, prijímané s potravou z vonkajšieho prostredia, sa organizmom asimilujú, t. j. pretvárajú na organickú súčasť tela samotnej živej bytosti.

Niet organizmu bez jeho životných podmienok. Tento proces asimilácie sa nemôže uskutočňovať bez vonkajšieho prostredia: „... Ak izolujeme živý organizmus od podmienok vonkajšieho prostredia, prestane byť organizmom, živé prestane byť živým. Živé je nerozlučne späté s okolitým prostredím, s podmienkami neustálej výmeny látok.“⁸

Tento proces asimilácie, t. j. výstavby, prebieha však v nerozlučnom spojení s rozkladom, čiže disimiláciou samotnej živej látky, pričom sa ukazuje, že tento rozklad v procese výmeny látok je nevyhnutnou podmienkou výstavby. Rozkladanie, štiepenie a spaľovanie látky v priebehu látkovej výmeny vo vnútri živého bielka uvoľňuje energiu, ktorá sa spotrebúva na procesy syntézy a asimilácie vonkajších podmienok života.

Rozkladanie a výstavba sa teda v živom organizme nerozlučne spájajú. Výmena látok je nemysliteľná bez prítomnosti oboch stránok tohto vnútorného protirečenia. Rozklad a výstavba — to sú dve stránky jediného procesu látkovej výmeny. Neustály rozklad organizmu je nevyhnutným predpokladom jeho neustálej výstavby.

Bez výmeny látok sú nemysliteľné všetky ostatné základné zjavy života — rozmnožovanie, rast, dráždivosť, vnútorný pohyb. Len čo sa preruší proces výmeny látok, živý bielok prestane byť živým bielkom. Rozkladá sa podobne ako iné neorganické látky bez zároveň prebiehajúcej výstavby.

Protirečenie asimilácie a disimilácie je teda charakteristické pre nový kvalitatívny stav hmoty — živú bielkovinu.

⁷ *Uspechi fizičeskich nauk* XXVI, 1944, 124.

⁸ T. D. Lysenko, *Agrobiologija*, 1948, 378.

V živote rastlín a tak isto živočíchov objavila biologická veda protirečenie dedičnosti a menlivosti. Aby sa napr. zmenil a zlepšil druh obilných kultúr alebo iných človeku užitočných rastlín, biologovia-mičurinci postupne menia vonkajšie životné podmienky rastliny a menia pre rastlinu obvyklý typ látkovej výmeny. Tým rozkolísavajú konzervatívnu dedičnosť daného druhu rastlín, t. j. uspôsobujú rastliny osvojiť si nové podmienky bytia. Mičurinci pohoťovo zužitkujú metódy vypracované sovietskou agrobiológiou a pestujú nové, človeku potrebné vlastnosti rastlín, aké predtým nemali. Dosahujú takto, že tieto nové vlastnosti sa stávajú dedične prenášateľnými.

V procese *boja* dedičnosti a menlivosti, *boja* starého a nového prebieha teda vývin a zdokonaľovanie rastlinných a živočíšnych druhov.

Veľký ruský fyziológ I. P. Pavlov objavil vnútorné protirečivé procesy v činnosti kôry hemisfér veľkého mozgu u živočíchov a človeka a utvoril teóriu vyššej nervovej činnosti.

Charakterizujúc protikladné procesy nervovej činnosti, I. P. Pavlov napísal: „Nervová činnosť sa skladá všeobecne zo zjavov podráždenia a útlmu. Toto sú ako by dve polovice jednej nervovej činnosti.“⁹

Iba materialistická dialektika bola schopná v boji s metafyzikou a idealizmom urobiť správne závery z výdobytkov špeciálnych, prírodných vied v XIX. a XX. storočí.

„... Duch dialektiky preniká celou súčasťou vedou“ — napísal J. V. Stalin v práci *Anarchizmus či socializmus*?¹⁰ Tento výrok s. Stalina sa vzťahuje nielen na vedy o prírode, ale aj na vedy o vývine spoločnosti.

„Proletariát a bohatstvo — to sú protiklady — napísali Marx a Engels, analyzujúc triednu štruktúru kapitalistickej spoločnosti. — Ako také tvoria jeden celok. Obidva boli zrodené svetom súkromného vlastníctva.“¹¹

Tento Marxov výrok je geniálne rozvedený v prácach s. Stalina o otázkach jazykovedy.

J. V. Stalin pri vyvracaní primitívne-anarchistického náhľadu na spoločnosť napísal:

„Kým existuje kapitalizmus, meštiaci a proletári budú spojení medzi sebou všetkými nitami ekonomiky ako časti jednotnej kapitalistickej spoločnosti. Meštiaci nemôžu žiť a obohacovať sa, ak nemajú k dispozícii námezdné pracujúcich, proletári nemôžu ďalej existovať, ak sa nenajímajú kapitalistom. Zastavenie akýchkoľvek hospodárskych vzťahov medzi nimi znamená zastavenie akejkoľvek výroby a zastavenie akejkoľvek výroby vedie k zániku spoločnosti...“¹²

⁹ I. P. Pavlov, *Polnoje sobranije sočinenij*, III, 129.

¹⁰ J. V. Stalin, *Spisy* I, Bratislava 1949, 299.

¹¹ V. I. Lenin, *Filosofskie tetradj*, Gospolitizdat, 1947, 12.

¹² J. V. Stalin, *O marxizme v jazykovede*, Bratislava 1950, 19.

Jednako, keď Marx a Engels zdôrazňovali ekonomické spojenie protikladných tried kapitalistickej spoločnosti, už r. 1845 ukázali, že k vyjasneniu perspektív a výsledkov boja týchto tried treba brať do úvahy, „aké vyhranené postavenie má každý z týchto dvoch prvkov v protirečení. Nestačí vyhlásiť ich za dve stránky jednotného celku“.¹³

Marx a Engels poukazovali na to, že „v rámci samého protikladu... súkromný vlastník predstavuje *konzervatívnu*, proletár — *rozkladnú* stránku. Prvý vykonáva činnosť, zamierenú na udržanie protirečenia, druhý činnosť, zamierenú na jeho zničenie“.¹⁴

V tejto analýze zdôrazňovali Marx a Engels vedúcu úlohu revolučnej, *rozkladnej* (vo vzťahu k starému, dožitému) stránke protirečenia. Poukazovali na úlohu nového, na obrovský význam toho, čo sa v živote rodí a má budúcnosť. Negácia a rozklad starého v dialektickom protirečení je podstatnou stránkou a nevyhnutným predpokladom pre zrod nového a progresívneho.

Lenin napísal o diktatúre proletariátu, že „táto železná ruka rozbíjaním i stavia“.¹⁵

Prax socialistickej výstavby v Sovietskom sväze pod vedením strany Lenina a Stalina ukázala a dokázala, že robotnícka trieda búrala staré v mene výstavby nového.

Keď s. Stalin podával výsledky plnenia prvého päťročného plánu (1929—1932), ako jeden z hlavných výsledkov splnenia prvej päťročnice vyzdvihol, že robotnícka trieda je schopná rovnako dobre budovať nové ako rúcať staré.

Vidíme teda, že marxisticko-leninská dialektika pripisuje rozhodujúci význam vedúcej stránke protirečenia, totiž tej stránke, ktorá rozbíja staré v mene výstavby nového v živote.

*

Súdrh Stalin ukázal, že marxistická dialektická metóda tvrdí, že všetky prírodné predmety a zjavy „majú svoju zápornú a kladnú stránku, svoju minulosť a budúcnosť, to, čo dožíva, a to, čo sa vyvíja...“.¹⁶

Marxistická dialektická metóda vyžaduje poznanie nového a starého v záujme aktívnej podpory *nového*, toho, čo rastie a rozvíja sa v živote, čo je nezdotateľné, a tak súčasne rieši úlohu mobilizácie pokrokových síl do boja so silami starého a dožívajúceho.

Dialektická analýza zjavov s ich kladnej a zápornej stránky zavrhuje objektivistické, špekulatívne a ľahostajné „vyčíslenie“ kladného a záporného. Mar-

¹³ Porov. V. I. Lenin, *Filosofskije tetradi*, Gospolitizdat, 1947, 12.

¹⁴ Tamže, 13.

¹⁵ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXVI, 348.

¹⁶ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1951, 553.

xistická dialektika zakladá analýzu kladného a záporného na zásade *bolševickej strannickosti*, hodnotiac udalosti s pozícií robotníckej triedy a jej revolučnej strany.

Dialektická metóda, ako ukazuje s. Stalin, „nepozera na život so zatvorenými očami, cíti tep života a priamo hovorí: Ak sa život rýchlo mení a je v pohybe, každý životný jav má dve tendencie: kladnú a zápornú, z ktorých kladnú musíme brániť, kým zápornú zavrhnúť“.¹⁷

Roku 1907 písal s. Stalin o demokratickej republike, ktorú požadovali bolševici v podmienkach prvej ruskej revolúcie: „... Demokratická republika je dobrá len v jednom smere, totiž keď búra feudálne poriadky, zato je zlá v druhom smere, totiž keď upevňuje buržoázne poriadky. Preto hovoríme: Pokiaľ demokratická republika búra feudálne poriadky, potiaľ je dobrá — a za takú republiku bojujeme; no pokiaľ upevňuje buržoázne poriadky, potiaľ je zlá — a proti takej republike bojujeme.“¹⁸

Veľká múdrosť strany Lenina a Stalina spočíva v schopnosti nachodiť správne cesty k víťazstvu nového i za najťažších podmienok a lámať všetky prekážky pri napredovaní ku komunizmu. Táto schopnosť vyplýva z poznania zákona o nezdolateľnosti nového vo vývine, zo schopnosti vyzdvihnúť v živote to, čo sa vyvíja a má budúcnosť. Strana bolševikov sa opiera o nové a rozhodne bojuje so všetkým, čo je odsúdené k zániku a dožíva svoj čas.

Keď strana Lenina a Stalina používa metódu bolševickej kritiky a sebakritiky, zaisťuje správne hodnotenie protirečení vo vývinovom procese a v nachádzanie ciest na prekonanie ťažkostí v boji so starým, dožívajúcim.

Súdruh Stalin učí poznávať a odhaľovať nielen záporné stránky, spojené s ťažkosťami, ale aj záporné stránky, spojené s úspechmi. „... Úspechy majú aj svoju tienistú stránku... vyvolávajú niekedy v ľuďoch namyslenosť a chvastúnstvo...“ — povedal s. Stalin r. 1930 a žiadal „viest rozhodný boj proti týmto nebezpečným a pre vec škodlivým náladám a skoncovať s nimi v strane“.¹⁹

Vychádzajúc zo záveru marxistickej dialektiky, že všetky predmety a javy majú svoju kladnú a zápornú stránku, s. Stalin žiadal, aby politickí pracovníci leninského typu „boli podobne múdri a trpezliví pri riešení komplikovaných otázok, kde treba všestrannú orientáciu a všestranné uváženie všetkých plusov a mínusov, ako bol Lenin...“.²⁰

Marxistická dialektická metóda je zásadne proti kontrarevolučným buržoáznym „teóriám“ neutralizovania a smierovania rozporov.

Dialektické protirečenie sa vyznačuje nesmieriteľnosťou k starému. Mar-

¹⁷ J. V. Stalin, *Spisy I*, Bratislava 1949, 304.

¹⁸ Tamže, 303.

¹⁹ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1951, 311—312.

²⁰ *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 352.

xizmus-leninizmus učí, že *nie smerovanie so starým, dožívajúcim, ale prekonávanie starého, dožívajúceho prostredníctvom boja je nevyhnutná podmienka progresívneho vývinu.*

Vývin sa vždy uskutočňuje iba v procese prekonávania určitého odporu a inercie starého s vynaložením energie, s využitím a mobilizáciou síl nového.

Boj protikladov prechádza radom stupňov.

Lenin a Stalin poukazujú vždy na nevyhnutnosť konkrétne skúmať boj protikladov ako vnútorný obsah procesu, prechodu od starého kvalitatívneho stavu k novému. Nemožno stotožňovať rozličné etapy boja protikladov vo vývinovom procese. V evolučnej forme pohybu, v procese boja nového proti starému sa objavujú nové príznaky, črty a vlastnosti, kým staré príznaky odumierajú. Pritom však základný kvalitatívny stav zostáva rovnaký. Menia sa iba fázy, etapy vývinu (napr. prechod od predmonopolistického kapitalizmu k imperializmu).

Boj protikladov je vnútorným obsahom všetkých vývinových fáz, a to tak evolučnej, ako revolučnej. V procese evolučného vývinu sa dané protirečenia v priebehu boja základne neprekonávajú a obnovujú sa v rámci ešte celkovo trvajúceho starého kvalitatívneho stavu javov.

Tak napr. boj nového proti starému vo vnútri kapitalizmu pri prechode do fázy imperializmu nevyvádza ešte spoločnosť za hranice kapitalistického zriadenia. Prechod do podstatne nového kvalitatívneho stavu v podmienkach triednej spoločnosti, t. j. prechod od kapitalizmu k socializmu, sa môže uskutočniť iba zvratom.

Vo svojej práci *O marxizme v jazykovede* J. V. Stalin dôrazne vyzdvihuje fakt, že vo vývine spoločnosti, rozdelenej na nepriateľské triedy, sa uskutočňuje prechod od starej kvality k novej zvratom. Táto Stalinova charakteristika zratu je súčasne ďalšou konkretizáciou a ďalším odhalením podstaty samých protirečení, hýbajúcich touto spoločnosťou, a odhalením charakteru ich riešenia.

Vo všetkom tom sa ďalej rozvíja veľmi závažná staršia téza J. V. Stalina o tom, že protirečenia a boj protikladov tvoria vnútorný obsah prechodu kvantitatívnych zmien na kvalitatívne. Skok vo forme zratu v prípade súčasného kapitalizmu znamená revolučné rozriešenie rozporov imperializmu a prechod spoločnosti na nový, vyšší stupeň jej vývinu, prechod od kapitalizmu k socializmu.

Boľševická strana, riadiac sa týmito zásadami marxistickej dialektiky, správne rieši úlohy politického vedenia triedneho boja proletariátu.

„Ak vývin prebieha — hovorí s. Stalin — ako prejavovanie sa vnútorných protirečení, ako stretanie sa protikladných síl na podklade týchto protirečení, aby sa tieto protirečenia prekonaly, potom je jasné, že triedny boj proletariátu je úplne prirodzený a nevyhnutný zjav.

Neslobodno teda zastierať protirečenia kapitalistického zriadenia, ale treba

ich odhaľovať a rozuzľovať, triedny boj neslobodno udúšať, ale treba ho dobojovať do konca.“²¹

Táto požiadavka marxisticko-leninskej dialektiky — „triedny boj neslobodno udúšať, ale treba ho dobojovať do konca“ — sa úspešne uskutočňuje v prítomnom čase komunistickými a robotníckymi stranami v krajinách ľudovej demokracie.²² Ľudovodemokratické štáty, úspešne plniace funkciu diktatúry proletariátu, riadia sa marxisticko-leninským učením o nevyhnutnosti vyostriť, a nie udúšať triedny boj v prechodnej perióde k socializmu.

Záver, formulovaný veľkým Stalinom, sa stal vedúcou zásadou pre revolučnú činnosť komunistických strán na celom svete. Pokyny s. Stalina pomáhajú odhaľovať agentov anglo-amerického imperializmu v robotníckom hnutí: „pravcových socialistov“ s ich „teóriou“ „demokratického socializmu“ a pokusmi zvečniť imperializmus a imperialistický útlak, smieriť proletárov s imperialistami, zatušovať protirečenia imperializmu a nastoliť svetovú vládu amerických monopolistov.

Pracujúci v krajinách ľudovej demokracie zdolávajú beznádejný odpor triednych nepriateľov, agentov amerického imperializmu a budujú socialistické hospodárstvo.

Komunistické strany všetkých krajín, oduševnené skúsenosťami boľševickej strany a veľkými ideami Lenina a Stalina, vedú „nesmieriteľnú triednu proletársku politiku, a nie reformistickú politiku harmónie záujmov proletariátu a buržoázie, nie kompromisnú politiku „vrastania“ kapitalizmu do socializmu“.²³

*

V prácach Lenina a Stalina je dôkladne rozpracovaná otázka o vzájomnom vzťahu jednoty a boja protikladov vo vývinovom procese.

Jednota protikladov je — relatívna. Konkrétne prírodné predmety, ktorým sú vlastné vnútorné protirečenia, nie sú večné, ale vznikajú, vyvíjajú sa a zanikajú. Pritom je vnútorným podnetom tohto procesu boj protikladov, ktorý vedie k víťazstvu nového nad starým. Ako bolo ukázané prv, odmietanie relatívnej jednoty protikladov znamená primitívno-anarchistické a protivedecké odmietanie samej existencie javov. Súčasne uznávanie jednoty protikladov za *absolútne* znamená odmietanie vnútorných protirečení. Vtedy by

---

²¹ *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 112.

²² Porov. rezolúciu ÚV Poľskej robotníckej strany o pravej úchyľke v tejto strane a referát B. Bieruta na sjednocovacom sjazde robotníckych strán v Poľsku, referát G. M. Dimitrova na V. sjazde Komunistickej strany Bulharska a iné závažné dokumenty a usnesenia komunistických a robotníckych strán.

²³ *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 112.

nebolo vývinu, nebolo by vzostupného pohybu, nebolo by víťazstva nového nad starým.

Zásada absolútnosti boja protikladov vždy znamenala a znamená v boľševickej politike zásadu proletárskej, triednej politiky, nesmieriteľnej k nepriateľom komunizmu.

Boľševická strana v celej svojej slávnej histórii odhaľovala kontrarevolučnú podstatu politických činov všetkých nepriateľov komunizmu, a teda aj reformistov-kompromisníkov, ktorí zavrhujú absolútnosť boja nového proti starému a absolutizujú jednotu protikladov vo svojich „teóriách“ triedneho mieru medzi proletariátom a buržoáziou.

Boľševická strana odhalila najrozmanitejšie varianty kontrarevolučných „teórií“ „občianskeho mieru“ a „rovnováhy“, popierajúcich vývin v prírode a triedny boj v triednej spoločnosti. Strana odhalila a zničila kontrarevolučnú reformizmus zahraničných revizionistov a ruských menševikov a priviedla robotnícku triedu Ruska k vydobytiu diktatúry proletariátu a k zničeniu kapitalizmu, keď proletariát dobyl moc v priebehu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie.

Strana Lenina a Stalina už po októbrovom víťazstve a v období prechodu k socializmu porazila nepriateľov ľudu a kulackých agentov — pravých reštaurátorov kapitalizmu a pôvodcov kontrarevolučnej teórie „rovnováhy“ medzi socialistickým a kapitalistickým sektorom hospodárstva v Sovietskom sväze v prvej vývinovej fáze sovietskeho štátu.

Boľševická strana súčasne porazila nepriateľov ľudu, ktorí žiadali neodkladné vyvlastnenie majetkov ešte r. 1927, keď sa neutvorily nevyhnutné predpoklady pre likvidovanie kulactva ako triedy na základe úplnej kolektívizácie. Len v dôsledku postupného uskutočňovania vedecky založenej politiky strany Lenina a Stalina sa zabezpečila likvidácia vykorisťovateľských tried v našej krajine. V. I. Lenin a J. V. Stalin objavili zákonitosť prechodného obdobia k socializmu ako zákonitosť nie udúšania, ale zostrenia triedneho boja, končiaceho likvidovaním poslednej vykorisťovateľskej triedy — kulactva a vybudovaním základu socialistického hospodárstva.

Marxistická téza o absolútnosti boja a o relatívnosti jednoty protikladov je filozofickým zdôvodnením revolučnej stratégie a taktiky boľševizmu.

Keď sa vo viacerých Leninových prácach hovorí o „spojení protikladov“, myslí sa tým v podstate na využitie protirečení v tábore protivníka v prospech revolučného proletariátu.

Charakterizujúc úlohy komunistických strán, s. Stalin písal o nevyhnutnosti „využiť do dna všetky a akékoľvek protirečenia v buržoáznom tábore so snahou rozložiť a oslabiť jeho sily a so snahou upevniť pozície proletariátu“.²⁴

Roku 1920 Lenin poukazoval na možnosť a nevyhnutnosť sjednotiť za urči-

²⁴ J. V. Stalin, *Sočinenija* VII, 57.

tých podmienok protiklady v prospech revolúcie, teda s cieľom, aby nakoniec zvíťazilo nové: „... My sme predsa trochu študovali marxizmus a učili sme sa, kedy možno a treba spájať protiklady...“²⁵

Súčasne však Lenin a Stalin odhaľovali ako eklektikov a reakcionárov tých, ktorí boli prívržencami bezzásadového „spájania“ protikladov.

Vyššie uvádzané Leninove a Stalinove výroky o relatívnosti jednoty a absolútnosti boja protikladov dávajú nám možnosť pochopiť jednu z podstatných črt leninsko-stalinskej politiky: jej zásadovosť a súčasne pohyblivosť, čím sa koniec koncov zabezpečuje rozbitie síl starého a víťazstvo nového.

Súdruh Stalin mal toto na mysli, keď r. 1921 povedal, že *kompromisy* menševikov sú „neprijateľné, pretože vychádzajú z *reformizmu*, t. j. z *odmietania revolučných činov*, kým *kompromisy*“ bolševikov „vychádzajú z potrieb revolučných činov“. Najmä preto u menševikov — poukazoval s. Stalin — „kompromisy sa menia na systém, na *kompromisnícku politiku*“, zatiaľ čo bolševici sú „len za jednotlivé, konkrétne kompromisy a nerobia z nich osobitnú politiku kompromisov“.²⁶

Hovoriac o potrebe pohotovej, pohyblivej politickej taktiky, s. Stalin poukazoval, že najvyššiu zásadovosť a tvrdosť nemožno zamieňať so sektárstvom a nesmieriteľnú revolučnosť s „revolučnou“ dobrodružnosťou. Súčasne však maximum pohotovosti a pohyblivosti nemožno zamieňať s prispôsobivosťou.²⁷

Celá leninsko-stalinská politika bolševickej strany a sovietskej vlády po víťazstve Veľkého októbra nám dáva vynikajúce príklady uskutočnenia princípu relatívnosti jednoty a absolútnosti boja protikladov.

Vznik protihitlerovskej koalície cez druhú svetovú vojnu zapríčinil izolovanie hitlerovských imperialistov a zabezpečil Sovietskej armáde vyplniť úlohu — rozdrviť hitlerovské Nemecko. V. M. Molotov napísal v článku *Stalin a stalinské vedenie*: „Vďaka stalinskej zahraničnej politike, schopnej odvrátiť utvorenie jednotného frontu kapitalistických štátov proti Sovietskemu sväzu v období pred druhou svetovou vojnou, agresívne fašistické štáty sa ocitly v izolovanom postavení a Sovietsky sväz zaujal náležité miesto v silnej protifašistickej koalícii. ... vlády Anglicka a USA boli postavené pred nevyhnutnosť utvoriť anglo-sovietsko-americkú protifašistickú koalíciu, čo zodpovedalo záujmom všetkých slobodmilovných národov.“²⁸

Po víťaznom skončení druhej svetovej vojny sa Sovietsky sväz postavil na čelo mohutného medzinárodného protivojnového hnutia za mier proti podpaľačom novej svetovej vojny, americko-anglickým imperialistom.

Návrhy sovietskej vlády a Svetovej rady mieru o uzavretí mierového paktu

²⁵ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXXII, 9.

²⁶ J. V. Stalin, *Sočinenija* V, 85.

²⁷ Porov. J. V. Stalin, *Sočinenija* VII, 39.

²⁸ V. M. Molotov, *Stalin a stalinské vedenie* (rus. vyd.), 1949, 13—14.

medzi veľmocami, o zákaze atomovej zbrane, viaceré vyhlásenia J. V. Stalina o možnosti trvalého mierového spolunažívania dvoch systémov, boj proti americkej agresii na Kórei — všetko to odhaľuje a izoluje podpaľačov novej svetovej vojny.

Dôsledná politika boja za mier, uskutočňovaná sovietskou vládou pod vedením veľkého Stalina, sdrúžuje okolo Sovietskeho sväzu všetkých ľudí dobrej vôle bez rozdielu ich politického a náboženského presvedčenia.

Tak v otázkach medzinárodnej politiky, ako aj vo všetkých otázkach súčasnej epochy sa jasne prejavuje sila Stalinovho génia a jeho veľké majstrovstvo v praktickom uplatňovaní dialekticko-materialistickej tézy o relatívnosti jednoty a absolútnosti boja protikladov.

Geniálna téza marxistickej dialektickej metódy, ktorá zovšeobecňuje všetky stránky otázky o jednote a boji protikladov, je Leninova téza: „Jednota (shoda, totožnosť, vyrovnanosť) protikladov je podmienená, dočasná, prechodná, relatívna. Boj vzájomne sa vylučujúcich protikladov je absolútny, ako je absolútny vývin, pohyb.“²⁹

*

Marxistická dialektická metóda rozoznáva dva typy dialektických protirečení: *antagonistické* a *neantagonistické*.

Antagonistické protirečenia sú také protirečenia, ktoré sa v priebehu boja nového proti starému prekonávajú v konečných dôsledkoch iba *násilím*. Odpor síl starého, dožívajúceho v antagonistickej podmienkach sa vyznačuje ich úsilím o udržanie moci tak isto *násilnou* cestou.

Antagonistické protirečenia sa nedajú prekonať, ak sa základne nezmení starý kvalitatívny stav. Tak napr. prekonanie antagonizmov kapitalistického zriadenia je možné iba likvidovaním samého kapitalistického spôsobu výroby.

Príkladmi takých antagonizmov sú triedne protirečenia medzi otrokmi a otrokármi, medzi poddanými sedliakmi a feudálnymi statkármi, medzi proletariátom a kapitalistami.

Antagonizmy podobného druhu sa dajú likvidovať iba v dôsledku zničenia historicky poslednej vykorisťovateľskej triedy — buržoázie.

Po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii, v období prechodu k socializmu, existoval ešte v Sovietskom sväze vnútorný antagonistickej rozpor medzi robotníckou triedou a svrhnutou, ale ešte nelikvidovanou buržoáziou mesta a dediny.

Po likvidovaní poslednej vykorisťovateľskej triedy — kulactva — na základe úplnej kolektivizácie, v sovietskej spoločnosti už niet vnútorných spoločenských antagonizmov.

²⁹ V. I. Lenin, *Filosofskije tetradi*, 1947, 328.

Predsa však treba brať do úvahy prítomnosť základných protirečení medzi táborom mieru, demokracie a socializmu na čele so Sovietskym sväzom na jednej strane, a táborom podpaľačov vojny, potlačovateľov slobody a pokroku na čele s monopolistami USA, podnecujúcimi vojnovú hystériu, na druhej strane. Podpaľiaci vojny sa usilujú zmať *vojenskou mocou* výstavbu socializmu a komunizmu, potlačiť veľký Sovietsky sväz a krajiny ľudovej demokracie.

„Imperialisti — poukazuje G. M. Malenkov — sa spoliehajú na vojnové dobrodružstvá preto, lebo sa boja mierového súťaženia so socializmom. Je však dokonale jasné, že vojnové dobrodružstvá nesľubujú imperialistom nič iné okrem katastrofy.

Sovietski ľudia sa neboja mierového súťaženia s kapitalizmom. Preto vystupujú proti novej vojne a na obranu mieru, hoci dobre poznajú a absolútne dôverujú svojej nepremožiteľnej sile.“³⁰ Sovietsky sväz ustavične upevňuje svoju brannú moc, aby ubránil vec mieru, vec komunizmu.

Neantagonistické rozpory sú také dialektické protirečenia, ktoré sa vo vývine v boji nového proti starému neprekonávajú násilím.

„Antagonizmus a protirečenie nie je celkom to isté. Prvý zmizne, druhé zostane v socializme“³¹ — napísal V. I. Lenin.

Vo vývine socialistickej spoločnosti ku komunizmu sa prekonávanie neantagonistických protirečení uskutočňuje bez sociálno-politickej revolúcie, bez zvratu, ale „postupným pribúdaním prvkov novej kvality, teda postupným odumieraním prvkov starej kvality“.³²

Všimnime si niektoré príklady neantagonistických protirečení vo vývine sovietskej spoločnosti a spôsoby ich prekonania.

Takými to protirečeniami ešte pred vybudovaním základu socialistickeho hospodárstva boli v prechodnom období protirečenia v bežných, nie však základných politických otázkach medzi robotníckou triedou a individuálnym pracujúcim roľníctvom.

Tieto protirečenia sa prekonaly industrializáciou krajiny a prevedením pracujúcich roľníkov—jednotlivcov do kolají socialistickeho ľudového hospodárstva. Pritom sa vo vzťahu k pracujúcim roľníkom najprísnejšie zachovávala leninská zásada dobrovoľnosti pri ich vstupovaní do kolchozov.

Príprava a masová kolektivizácia sa uskutočňovali za vedúcej úlohy robotníckej triedy, boľševickej strany a sovietskej vlády.

V podmienkach sovietskej spoločnosti znamená prekonávanie starého v neantagonistickom protirečení (napr. pre stredné roľníctvo v období masovej kolektivizácie v Sovietskom sväze v rokoch 1929—1930) nie katastrofu,

³⁰ G. M. Malenkov, *32. godovščina Velikoj oktabrskoj socialističeskoj revolucii*, 1949, 16.

³¹ Leninskij sbornik XI, 357.

³² J. V. Stalin, *O marxizme v jazykovede*, Bratislava 1950, 26—27.

ale masový zlom konzervatívnych tradícií, pretvorenie a prevýchovu nás ľudí metódami komunistickej výstavby za vedúcej úlohy robotníckej triedy a pod zástavou strany Lenina a Stalina.

„Za osem až desať rokov sme uskutočnili v poľnohospodárstve našej krajiny — hovorí s. Stalin — prechod od buržoázneho, individuálneho roľníckeho zriadenia k socialistickému, kolchoznému zriadeniu. Bola to revolúcia, ktorá zlikvidovala staré buržoázne hospodárske zriadenie na dedine a utvorila nové, socialistické zriadenie. Ale tento prevrat sa neuskutočnil náhlým zvratom, t. j. nie svrhnutím existujúcej moci a utvorením novej moci, ale postupným prechodom od starého buržoázneho zriadenia na dedine k novému zriadeniu. A podarilo sa to uskutočniť preto, lebo to bola revolúcia shora a prevrat sa uskutočnil z iniciatívy existujúcej moci, s podporou základných roľníckych nás.“³³

V Sovietskom sväze existuje v dôsledku víťazstva socializmu úplná úmernosť výrobných vzťahov charakteru výrobných síl a mravno-politická jednota sovietskej spoločnosti.

Mravno-politická jednota sovietskej spoločnosti, družba národov Sovietskeho sväzu a životodarné sovietske vlastenectvo sa rozvíjajú a upevňujú ako hybné sily nášho rastu v *nesmieriteľnom* boji proti zvyškom súkromno-vlastníckej psychologie, egoizmu a individualizmu, protikladu osobného spoločenskému, ktoré ešte trvajú u niektorých sovietskych ľudí, v boji proti zvyškom ideologie kozmopolitizmu a buržoázneho nacionalizmu.

Ohromnú úlohu v boji s vplyvom buržoáznej ideologie na sovietskych ľuďoch majú usnesenia ÚV VKS(b) o ideologických otázkach, a tak isto na pokyny ÚV VKS(b) konaná filozofická a biologická diskusia, diskusia o otázkach rozvoja pavlovovskej fyziologie vyššej nervovej činnosti a najmä diskusia o otázkach jazykovedy, v rámci ktorej boli uverejnené geniálne práce s. Stalina.

Metódou odhaľovania a prekonávania neantagonistických protirečení v podmienkach budovania komunizmu je *bolševická kritika a sebakritika*.

O nej vyčerpávajúco povedal s. Stalin na XV. sjazde bolševickej strany: „Boj medzi starým a novým, medzi odumierajúcim a rodiacim sa — to je základ nášho vývinu. Ak neexistujeme a neuverejnujeme otvorene a čestne, ako sa patrí na bolševikov, chyby a omyly v našej práci, zatvárame si cestu napred. A najmä preto, že chceme napredovať, musíme si vytýčiť ako jednu z najdôležitejších úloh čestnú a revolučnú sebakritiku. Bez toho niet napredovania. Bez toho niet vývinu.“³⁴

Úlohou kritiky a sebakritiky v bolševickom ponímaní je zaisťovať podmienky pre víťazstvo nového nad starým, pre upevnenie sovietskej moci a

³³ J. V. Stalin, *O marxizme v jazykovede*, Bratislava 1950, 27.

³⁴ J. V. Stalin, *Sočinenija* X, 331.

pre ešte väčšie prehĺbenie mravno-politickej jednoty sovietskej spoločnosti. Ona vyzbrojuje robotnícku triedu do boja s prežitkami starého.

„... Sebakritika je neodmysliteľná a neustále pôsobiaca zbraň v arzenále boľševizmu, nerozlučne spätá so samou podstatou boľševizmu, s jeho revolučným duchom.“³⁵

V Sovietskom sväze sa vývin uskutočňuje na základe pochopenia zákonitostí spoločenského života, na základe národohospodárskeho plánu a cieľov, vyjadrených v programových dokumentoch strany a v základných sovietskych zákonoch. Úloha nadstavby a subjektívneho faktora v sovietskej spoločnosti vzrastá v ohromnej miere pri neantagonistickej forme spoločenského pokroku. Preto sa stáva zvlášť nevyhnutnou úloha výchovy kádrov metódou boľševickej kritiky a sebakritiky.

Boľševická kritika a sebakritika je mocnou zbraňou prekonávania všetkých zvyškov cudzích vplyvov vo vedomí sovietskych ľudí. Boľševická kritika a sebakritika je ostrou zbraňou v boji s prejavmi spokojnosti so sebou a nevybojnosti, nedovoľuje uspokojiť sa s dosiahnutým a nestrpí stagnáciu.

Tajomník ÚV VKS(b) s. Malenkov povedal na XVIII. strannickej konferencii r. 1941 o úlohe boľševickej kritiky a sebakritiky: „Čím čestnejšie odhalíme svoje nedostatky, tým skôr sa ich zbavíme. Tomu nás každodenne učí s. Stalin. Ľudia, ktorí zakrývajú nedostatky, preukazujú zlú službu strane...“³⁶ „Boľševik sa musí vyznačovať nesmieriteľnosťou k nedostatkom, náročnosťou k sebe a k celej svojej práci. To nás učí s. Stalin.“³⁷

Boľševická kritika a sebakritika, zverejňujúca a odstraňujúca nedostatky v práci, je súčasne mocným prostriedkom na odhaľovanie nového, prostriedkom na šírenie kladných skúseností. Vychováva cit pre nové a učí bojovať s ťažkosťami v prospech víťazstva nového.

Význam boľševickej kritiky a sebakritiky ako dialektickej zákonitosti vývinu sa neobmedzuje na nižšiu fázu komunizmu. Je zákonom intelektuálnej tvorivosti a vynaliezavosti v technike, vo vede a umení — vo všetkých tých formách spoločenského vedomia, ktoré sa masovo a všestranne rozvíjajú v socializme a ešte viac sa rozvinú v komunizme.

Boľševizmu a sovietskemu ľudu je zásadne nepriateľská tá „kritika“, ktorú sa pokúšali prepašovať nepriatelia ľudu, „kritika“, vedúca „k rozkladu stranníckosti, ku *kompromitovaniu* sovietskej moci, k *oslabeniu* našej výstavby... k *odzbrojeniu* robotníckej triedy...“³⁸

Sovietskym ľuďom bola hlboko nepriateľskou „kritika“, vnášaná skupinou

³⁵ J. V. Stalin, *Sočinenija* XI, 128.

³⁶ G. M. Malenkov, *O úlohách strannickej organizácie v oblasti priemyslu a dopravy* (rus. vyd.), 1941, 8.

³⁷ Tamže, 38.

³⁸ J. V. Stalin, *Sočinenija* XI, 133.

beznárodných kozmopolitov, rozbitou r. 1949, „kritika“, namierená proti všetkému pokrokovému, čo vznikalo v tvorbe sovietskych dramatických spisovateľov, v sovietskom umení, vede a kultúre.

Beznárodní kozmopoliti hodnotili krásne a nové v našom sovietskom živote s pozícií starého, dozívajúceho a odsúdeného a pritom sa kryli ako by „všeľudskými kritériami“, ktoré nepoznajú národnostné hranice.

Rozbitie takejto „kritiky“ bolo nevyhnutnou podmienkou pre zabezpečenie ďalšieho a ešte prudšieho pozdvihnutia a rozkvetu našej sovietskej socialistickej kultúry.

Naša strana vedie boj aj proti „kritike“, podporujúcej vznik rappovčiny a škodiacej veci upevnenia mravno-politickej jednoty sovietskej inteligencie a sovietskeho ľudu ako celku. V tejto súvislosti mali veľký význam články strannickej tlače, namierené proti „veľkritikovi“ A. Belikovi z časopisu Oktabr.³⁹

Mimoriadne vážny význam pre chápanie pôsobnosti zákona o jednote a boji protikladov v podmienkach socializmu a pre chápanie špecifičnosti boja nového so starým vo vývine našej spoločnosti má práca J. V. Stalina o otázkach jazykovedy. V tejto práci J. V. Stalin demaskoval marrovcov ako „kastu“ a „uzavretú skupinu“ dirigentov, ktorí vytvorili v jazykovede arakčejevský režim. Marrovi žiaci si zmonopolizovali závažný úsek sovietskej vedy — jazykovedu — a nepripúšťali ani najmenší pokus vedecky kritizovať Marrovo omyly. Nepochopili, že vznik mravno-politickej jednoty sovietskeho ľudu svedčí predovšetkým o novej forme prejavu boja nového so starým — o kritike a sebakritike ako zákone nášho vývinu.

„Je všeobecne známe — povedal J. V. Stalin — že nijaká veda sa nemôže rozvíjať a dosahovať úspechy bez boja názorov, bez slobody kritiky.“⁴⁰

V tomto výroku J. V. Stalina nemožno nevidieť najprenikavejšiu charakteristiku toho, ako sa prejavuje samé jadro dialektiky v sovietskej skutočnosti, vo vývine sovietskej vedy.

Zvláštnosť odhaľovania a prekonávania neantagonistických protirečení vo vývine sovietskej spoločnosti sa preberá v prejave A. A. Ždanova na filozofickej diskusii o knihe G. F. Alexandrova *Dejiny západoeurópskej filozofie*:

„Ak je vnútorným obsahom procesu vývinu, ako nás učí dialektika, boj protikladov, boj medzi starým a novým, medzi odumierajúcim a rodiacim sa, medzi prežitým a rozvíjajúcim sa, musí naša sovietska filozofia ukázať, ako tento zákon dialektiky pôsobí za podmienok socialistickej spoločnosti a v čom je svojráznosť jeho uplatňovania. . . . Naša strana už dávno našla a postavila do služieb socializmu tú zvláštnu formu objavovania a prekonania protireči-

³⁹ Moskovská Pravda z 30. marca 1950.

⁴⁰ J. V. Stalin, *O marxizme v jazykovede*, Bratislava 1950, 29.

vošti socialistickej spoločnosti, ... tú zvláštnu formu boja medzi starým a novým, medzi odumierajúcim a rodiacim sa u nás v sovietskej spoločnosti, ktorá sa nazýva kritikou a sebakritikou.

V našej sovietskej spoločnosti, kde sa zlikvidovali antagonistické triedy, prebieha boj medzi starým a novým a teda vývoj od nižšieho k vyššiemu nie už vo forme boja antagonistických tried a vo forme katakliziem, ako je to v kapitalizme, ale vo forme kritiky a sebakritiky, ktorá je ozajstnou hybnou silou nášho vývinu, mohutným nástrojom v rukách strany. To je bezpochyby nový druh pohybu, nový typ rozvoja, nová dialektická zákonitosť.⁴¹

*

Veľkí vodcovia proletárskej revolúcie Lenin a Stalin geniálne aplikovali zákon o boji protikladov v nimi vypracovanom učení o strane nového typu.

Súduh Stalin zovšeobecnil skúsenosť celých dejín boľševickej strany v podmienkach existovania vykorisťovateľských tried a ukázal, že strana boľševikov vyrástla a zocelila sa v neúprosnom boji proti kompromisníkovi a kapitulantovi a takisto proti maloburžoáznym stranám, ktoré účinkovali medzi robotníckou triedou.

„... Víťazstvo proletárskej revolúcie, víťazstvo diktatúry proletariátu je nemožné bez revolučnej strany proletariátu, pozbavenej oportunistu, nesmieriteľnej voči kompromisníkovi a kapitulantovi, revolučnej voči buržoázii a jej štátnej moci.“⁴²

Súduh Stalin ukázal, že „dejiny vnútorného života našej strany sú dejinami boja a úplnej porážky oportunistických skupín vo vnútri strany — „ekonomistov“, menševikov, trockistov, bucharinovcov a národných úchylkárov“.⁴³

Tento nesmieriteľný boj strany s nepriateľmi ľudu vyústil v dejinách ešte nevidanou jednoliatou jednotou strany Lenina a Stalina.

„Ak sa podarilo našej strane — hovorí s. Stalin — dosiahnuť vnútornú jednotu a nebývalú somknutosť svojich radov, tak predovšetkým preto, že sa vedela zavčas očistiť od špiny oportunistu, že vedela vyhnať zo strany likvidátorov a menševikov. Cesta vývinu a upevnenia proletárskych strán vedie cez ich očistu od oportunistov a reformistov, sociálimperalistov a sociálšovinistov, sociálpatriotov a sociálpacifistov. Strana sa upevňuje tým, že sa očisťuje od oportunistických živlov.“⁴⁴

V socialistickej spoločnosti, kde niet vykorisťovateľských tried, je skalopevná jednota boľševickej strany zákonom vývinu strany a najvyšším výra-

---

41 A. A. Ždanov, *O umení*, Bratislava 1950, 120—121.

42 *Dejiny VKS(b). Krátky prehľad*, Bratislava 1950, 353.

43 Tamže, 359.

44 J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1951, 84.

zom mravno-politickej jednoty sovietskej spoločnosti. Komunistická strana, spĺňajúc svoju úlohu vedúcej sily sovietskej spoločnosti, uskutočňuje výchovu kádrov na podklade ideí leninizmu, vedie v nerozlučnom spojení s masami boj sovietskeho ľudu za vybudovanie komunizmu v Sovietskom sväze a bojuje za prekonanie prežitkov kapitalizmu vo vedomí sovietskych ľudí.

Vidíme teda, že vnútorným obsahom vývinového procesu je boj nového proti starému.

Marxistická dialektická metóda nás učí všestranne analyzovať vývinový proces, odhaľovať v priebehu tohto vývinu tak kladné, ako aj záporné jeho stránky. Marxistická dialektická metóda je nesmieriteľným nepriateľom buržoázneho objektivismu. Vyžaduje nie špekulatívny vzťah k protikladným stránkam prírodných predmetov a zjavov, ale aktívnu podporu nového a aktívny boj proti starému a dožívajúcemu v prírode.

Len ak sa opierame o nové, o to, čo sa v živote rodí a má budúcnosť, len ak rozhodne zavrhneme staré a dožívajúce v živote, môžeme úspešne napredovať.

Marxistická dialektická metóda, objavujúc túto najvšeobecnejšiu zákonitosť vývinu hmoty, poukazuje takto súčasne aj na význam boľševickej straníckosti a zásadovosti v boji s nepriateľmi komunizmu.

Marxistická dialektika zdôrazňuje význam boľševickej kritiky a sebakritiky ako špecifickej metódy výchovy boľševických kádrov, ako formy vývinu a prekonávania neantagonistických protirečení vo vývine sovietskej spoločnosti.

Vývin ako boj protikladov — to je najdôležitejšia črta marxistickej dialektickej metódy a jadro marxisticko-leninskej dialektiky.

Pod zástavou Lenina a pod vodcovstvom veľkého Stalina vedie naša strana národy Sovietskeho sväzu ku komunizmu.

Strana Lenina a Stalina zorganizovala a viedla nové mocné hnutie za predčasné splnenie povojnovej päťročnice a za zabezpečenie nových výdobytkov na ceste ku komunizmu.

Toto napredovanie sa uskutočňuje na podklade komunistickej výchovy pracujúcich v podmienkach nesmieriteľného boja s nepriateľskou imperialistickou ideológiou, boja za mier proti imperialistickým podpaľačom vojny, boja za komunizmus.